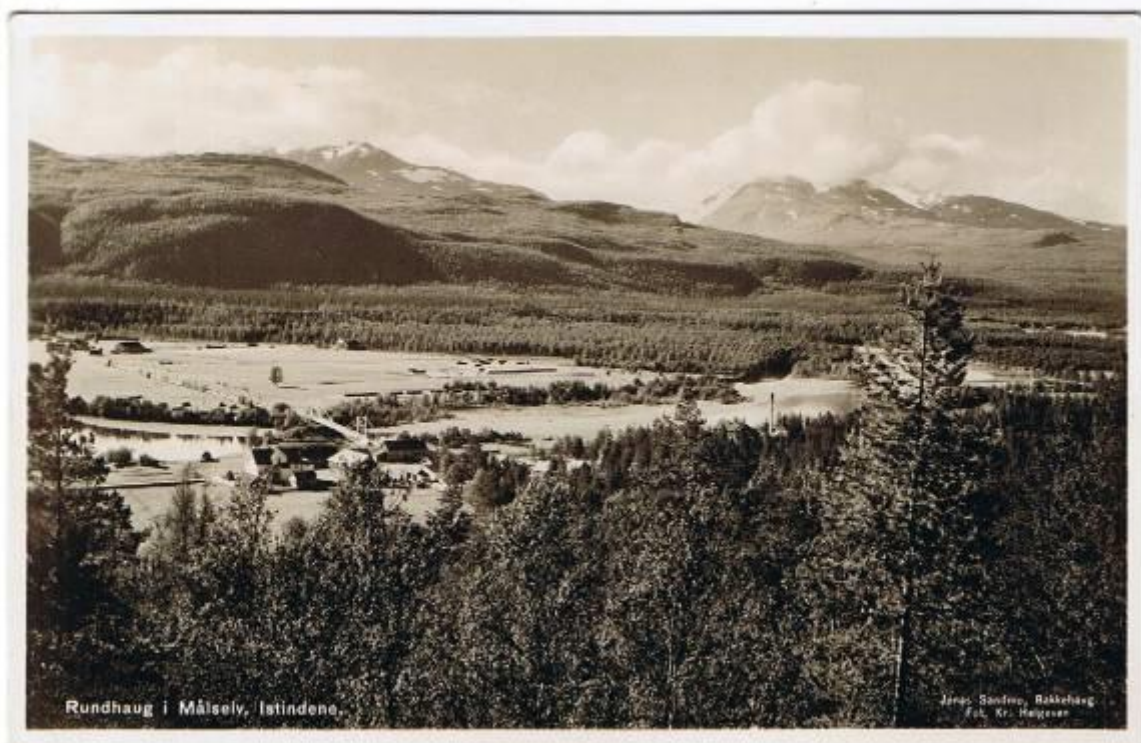

Krigsfanger i Mellemygda

Postkort fra Rundhaug i Målselv. Årstall ukjent, men mest sannsynlig fra midten av forrige århundre.

Som en del av klassen 9A's prosjekt om russefanger høsten 2019, har jeg intervjuet Hallvard Bøe. Han er født i februar 1929 og bor på Rundhaug. Han var 11 år da krigen begynte i 1940. Under krigen bodde han på Hellstad på Rundhaug, der jeg bor nå.

Det første spørsmålet jeg stilte var: -Hvordan var tyskerne? Hallvard fortalte at alle tyskerne var greie bortsett fra Gestapo (lederne). Både nordmenn og russerne (fanger) fryktet Gestapo. Ikke alle tyskere støttet Hitlers regime, men ble kommandert ut i krigen.

Videre spurte jeg hvordan fangeleirene var, og hvor de lå. Da forklarte Hallvard at fangeleirene i Mellemygda lå ved det som nå er Mellemygd kultur – og oppvekstsenter, MKOS, og en stor arbeidsleir og en liten fangeleir på Rundhaug. Arbeidsleiren bestod av mange brakker som ble brukt til radioreparasjon, skomakerverksted, skredderverksted, bakeri, bilverksted og sovebrakker. Tyskerne sov i egne og bedre brakker enn fangene. Alle brakkene var malt røde.

-Hvordan var fangene, møtte du noen? spurte jeg. Da fortalte Hallvard at som barn, pleide han å gi fanger han møtte noen neper uten at tyskvakta reagerte. -Jeg husker at fangene var kledd i store grønne frakker når de arbeidet om vinteren. Da krigen var slutt, minnes jeg at russerne pleide å synge mye sammen. Jeg minnes også at jeg gikk på kino sammen med en jevngammel tysker og en russer. Men for å kunne gå på kino, måtte de først få passerseddel fra tyskerne. Kinoen var gratis inne i leiren, minnes Hallvard.

Jeg spurte om var det noen regler som folk eller fanger måtte følge? -Det var flere regler som fangene måtte følge, sier Hallvard. -Det var oppslag om at den blir skutt som gjør dette og skutt blir den som ikke gjør dette. Det var forbudt å eie radio, i tilfelle man eide en måtte den leveres inn. Folk hadde ikke lov til å eie våpen og lose noen eller seg selv over grensa.

Bilde av min bestefar, Hallvard Bøe

Så spurte jeg om hvordan krigen utviklet seg. Da fortalte han at de første tyske bevegelsene på Rundhaug var at det kom en tysk bilkolonne på minst 50 biler. Så okkuperte de skolehuset og ungdomshuset, og deretter mange private boliger. Alt dette skjedde i 1940. Underveis i krigen var det enkelte som illegalt lyttet på nyhetene fra London. Mange i bygda ble opplyst om krigens utvikling på denne måten. Det ble lite skoleundervisning første delen av krigen. Etter hvert ble det undervisning i snekkerverkstedet på Vonheim og i storkjøkkenet på Bakkehaug. Mot slutten av krigen hørte Hallvard at Finnmark og Nord-Troms var brent og at også folk i Målselv snart

skulle bli evakuert. Det skjedde heldigvis ikke fordi tyskerne kapitulerte og krigen var slutt.

-Forsvarte folk seg? spurte jeg. Hallvard fortalte at han og de fleste var med på å gjøre ting vanskeligere for tyskerne når de hadde muligheten for det. Nordmenn snakket ofte seg imellom og delte opplysninger seg til forsvar av Norge. Det var risikabelt å drive med illegalt arbeid, forsvare hus og hjem når alternativet var fangeleir og livsfare.

-Hvordan så Målselv ut etter krigen? var mitt neste spørsmål. Da fortalte Hallvard at han husker at når tyskerne hadde skrapmanøver, fjerning av ammunisjon, ble folk i bygda beordret til Rundhaug sentrum. Under en slik øvelse kastet en tysker en håndgranat som traff noen busker og kom tilbake igjen med det utfallet at tyskeren ble drept. Mange okkuperte hus fikk ofte skader som kulehull og lignende etter slike øvelser. Synlige forandringer i Målselv generelt kunne være sånn som brakkeleirer, fangeleirer, grotter, noen veiforbindelser og en utbedret flyplass.

Til slutt spurte jeg Hallvard om det var noe han husket spesielt godt fra krigen. Da fortalte han at en litt snodig ting han husker er at han lå på loftet og kikket gjennom et hull i gulvet ned på tyskerne. Han husker også at faren gjemte et haglegevær i smiebelgen oppe i smia. Han minnes også at han fikk såkalte surbrød fra tyskerne. Kameratskapet mellom han, Lonja (russeren) og Gustav (tyskeren) minnes han med glede. Jeg begynte å lure på hvem Lonja og

Gustav var, så jeg spurte: -Hvem var de? Hvor møtte dere hverandre og når? Overlevde de krigen? Og hvis de overlevde, hvor er de nå? Hallvard fortalte at Lonja (russeren) hadde overgitt seg til tyskerne for å kunne overleve. Han kom til Hellstad sammen med tyskerne og deriblant var også Gustav. Dette var høsten 1941. Lonja, Gustav og Hallvard var jevngammel og 12-13 år da de møttes første gang. I løpet av de fire årene de okkuperte Hellstad ble de tre guttene meget gode venner. De arbeidet sammen i vedskogen og kløvet, saget, stablet og bar inn ved. Men de lekte også mye. Hallvard lagde en hoppbakke, der han husker at Lonja hoppet og datt og lo. Hallvard husker ikke hvor i sine land de kom i fra. Begge lekekameratene brukte militærklær både i lek og i arbeid. Av oss tre var Lonja den høyeste, mens Gustav var den laveste. Det er mye sannsynlig at Lonja fikk lide for Stalins styre og følgelig kan ha blitt sendt til Sibir og svært dårlige kår. Mere vites ikke. Gustav kom tilbake til et bombet Tyskland der de manglet det meste. Foreldrene mine fikk faktisk et brev fra noen av tyskerne som bodde på Hellstad med spørsmål om de kunne sende mat til dem. Vi hørte heller ikke noe fra Gustav, avslutter Hallvard.

Tekst: Wilfred Bøe

Bildekilde: <http://www.qxl.no/pris/postkort/norge/troms/rundhaug-i-maalselv-med-istindene/v/an824590274/>, hentet 04.11.19.